



ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

**ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
МЕРЕЖІ ОСВІТНІХ УСТАНОВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

ВИПУСКНА РОБОТА

на тему:

**«Організація та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань
з питань цивільного захисту на суб'єктах господарювання»**

слухача групи № _____

МІНКОВА Олександр Васильовича

(підпис слухача)

Керівник роботи: _____
(посада, вчений ступінь (звання), прізвище, ініціали)

До захисту: _____
(допущено/ не допущено)

(підпис керівника роботи)

КИЇВ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
I. ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОБ'ЄКТОВИХ НАВЧАНЬ (ТРЕНУВАНЬ) З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	4
1.1 Вимоги та рекомендації нормативно-правових актів щодо організації і проведення спеціальних об'єктових навчань, тренувань з цивільного захисту.	4
1.2 Особливості планування та підготовки спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.	8
1.3 Організація підготовки персоналу суб'єкту господарювання щодо порядку проведення навчань, тренувань, обсягу і послідовності виконання навчальних питань, правил безпеки.	15
II. ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОБ'ЄКТОВИХ НАВЧАНЬ (ТРЕНУВАНЬ) З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	20
2.1. Дії керівництва та персоналу при проведенні навчань, тренувань	20
2.2. Робота майстра виробничого навчання на суб'єкті господарювання при підготовці СОН (СОТ) з питань ЦЗ	29
III. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ОБ'ЄКТОВОГО НАВЧАННЯ (ТРЕНУВАННЯ) З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	30
ВИСНОВКИ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35

ВСТУП

Потужний світовий промисловий розвиток призвів до значних антропогенних порушень, техногенної перевантаженості території України, в тому числі й Чернівецької області. Як наслідок - відбулося зростання кількості та масштабності надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Національна безпека України безпосередньо залежить від того, як на державному, регіональному, місцевому і об'єктовому рівнях вирішуються завдання захисту населення, суб'єктів економіки, історичного та культурного надбання від надзвичайних ситуацій техногенного, природного або іншого характеру.

Розуміння сказаного вище, зобов'язує державу, органи самоврядування, керівників суб'єктів господарювання вживати заходи, суть яких полягає у створенні цілісної системи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій й проведення виваженої політики з цих питань.

Однією з важливих ланок в системі заходів із запобігання і реагування на надзвичайні ситуації є навчання працівників суб'єктів господарювання діям у надзвичайних ситуаціях.

Необхідно наголосити, що затрати на ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій незрівнянно більші ніж витрати для організації навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. А втрату здоров'я чи життя людиною не можна компенсувати ніякими коштами.

Навчання працівників суб'єктів господарювання діям у надзвичайних ситуаціях має дві складові – теоретичну і практичну.

Навчання працівників суб'єктів господарювання при проведенні спеціальних об'єктових навчань, тренувань є однією з найбільш складних та пріоритетних складових в загальній системі навчання населення України діям у надзвичайних ситуаціях. Під час проведення спеціальних об'єктових навчань, тренувань персонал суб'єктів господарювання отримує практичний досвід, який знадобиться йому при локалізації і ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

I. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПІДГОТОВКА СПЕЦІАЛЬНИХ ОБ'ЄКТОВИХ НАВЧАНЬ І ТРЕНУВАНЬ

1.1 Вимоги та рекомендації нормативно-правових актів щодо організації і проведення спеціальних об'єктових навчань, тренувань з цивільного захисту.

Під час організації та здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях необхідно керуватися вимогами Конституції України, Кодексу цивільного захисту України, постанов Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях», від 26 червня 2013 № 443 «Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту», від 9 жовтня 2013 № 787 «Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту», від 23 жовтня 2013 р. № 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту» (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 28 березня 2018 № 230), від 9 січня 2014 № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту».

Відповідно до частини шостої статті 91 Кодексу цивільного захисту України постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 № 819 затверджений Порядок проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту (надалі – Порядок навчання з питань цивільного захисту), де зазначено, що навчання осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, здійснюється шляхом проведення функціонального навчання та практичної підготовки.


Практична підготовка - це закріплення керівним складом і фахівцями теоретичних знань з питань цивільного захисту та набуття ними навичок і


досвіду виконання завдань та функцій під час командно-штабних, штабних та спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.


У статті 40 Кодексу цивільного захисту України зазначено, що «навчання працюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях є обов'язковим і здійснюється в робочий час за рахунок коштів роботодавця за програмами підготовки населення діям у надзвичайних ситуаціях, а також під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту».

Тому, у листі ДСНС України від 26.04.2017 № 16-6361/161 надаються рекомендації щодо проведення спеціальних об'єктових навчань, тренувань з питань цивільного захисту.

Відповідно до Порядку навчання з питань цивільного захисту, у залежності від періодичності, тривалості та складу учасників спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту поділяються на:


 **спеціальні об'єктові навчання з питань цивільного захисту**, які проводяться один раз на три роки, тривалістю до двох діб. Керівник навчання -керівник (заступник керівника) суб'єкта господарювання. Склад учасників -члени комісії з питань надзвичайних ситуацій, керівний склад і фахівці, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту суб'єкта господарювання, спеціалізовані служби цивільного захисту, до третини формувань цивільного захисту суб'єкта господарювання;

 **спеціальні об'єктові тренування з питань цивільного захисту (спеціалізованої служби цивільного захисту)**, які проводяться не менше одного разу на рік тривалістю до однієї доби, керівник навчання – керівник спеціалізованої служби цивільного захисту, склад учасників - керівний склад і фахівці, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з цивільного захисту суб'єкта господарювання, відповідна спеціалізована служба цивільного захисту;

 **спеціальні об'єктові тренування з питань цивільного захисту (формування цивільного захисту)**, які проводяться не менше одного разу на рік тривалістю до однієї доби, керівник тренування - керівник формування цивільного захисту, склад учасників - керівний склад і фахівці, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з цивільного захисту суб'єкта господарювання, відповідне формування цивільного захисту.

Крім цього, згідно з вимогами пунктів 20, 21 та 22 Порядку навчання з питань цивільного захисту, з метою відпрацювання дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій щороку з учасниками навчально-виховного процесу проводяться відповідно:

 **об'єктові тренування з питань цивільного захисту** - у вищих навчальних закладах;

 **День цивільного захисту** у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах;

 **Тиждень безпеки дитини** у дошкільних навчальних закладах.

Згідно зі статтею 50 Закону України «Про освіту» учасниками навчально-виховного процесу є діти дошкільного віку, вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти, керівні, педагогічні, наукові, науково-педагогічні працівники, спеціалісти, представники підприємств, установ, кооперативних, громадських організацій, які беруть участь у навчально-виховній роботі.

Відповідно до пункту 17 Порядку навчання з питань цивільного захисту графіки проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту затверджуються щороку керівниками підприємств, установ та організацій і узгоджуються з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та територіальними органами ДСНС.

Спеціальні об'єктові навчання і тренування за своїм призначенням можуть бути плановими, експериментальними та показовими.

Експериментальні навчання і тренування проводяться з метою пошуку або випробування і освоєння інноваційних технологій проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, способів захисту персоналу, підвищення стійкості функціонування об'єкта в умовах надзвичайних ситуацій.

Показові навчання і тренування проводяться з метою демонстрації можливостей нової техніки і технологій, способів організації та проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, вироблення єдності поглядів на організацію і методику проведення навчань.

Табл.1. *Періодичність проведення практичних заходів на суб'єктах господарювання*

Форма практичної підготовки	Періодичність проведення	Рекомендована тривалість заходів
Спеціальне об'єктове навчання (СОН)	У третій рік трирічного періоду об'єктової підготовки	До двох діб
Спеціальне об'єктове тренування спеціалізованих служб	не менше одного разу на рік	Одна доба
Спеціальне об'єктове тренування формувань ЦЗ	не менше одного разу на рік	Одна доба
Об'єктове тренування у ВНЗ	Щороку	До 8 годин
День цивільного захисту у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах	Щороку	До 8 годин
Тиждень безпеки дитини у ДНЗ	щороку	

Впровадження трирічного періоду об'єктової підготовки з цивільного захисту працівників дозволяє кожному суб'єкту господарювання у повному обсязі відпрацювати порядок підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту.

1.2. Особливості планування та підготовки спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

Спеціальні об'єктові навчання

Спеціальні об'єктові навчання, тренування з питань цивільного захисту проводяться підприємствами, установами та організаціями з метою комплексного відпрацювання їх учасниками алгоритмів дій з організації та

здійснення заходів, передбачених планами реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період.

Навчання проводяться на завершальному етапі трирічного періоду об'єктової підготовки з цивільного захисту працівників після того, як вони оволодіють у повному обсязі теоретичним матеріалом відповідних програм підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях.

Для підготовки і проведення навчання не пізніше ніж за 45 днів до його проведення керівником підприємства, установи, організації видається наказ, яким визначаються вихідні дані (тема, навчальні цілі, строк та місце проведення), призначається керівництво навчанням, а також визначаються склад тих, хто навчається, посередники при них, порядок їх підготовки і допуску до навчання, строки та обсяг робіт з підготовки місць (ділянок) проведення практичних заходів, відповідальні виконавці, матеріально-технічне забезпечення, кошторис на підготовку та проведення навчання.

Керівником навчання є керівник підприємства, установи, організації. До складу керівництва навчанням також входять: заступники, помічники керівника навчання, начальник штабу керівництва навчанням.

Штаб керівництва навчанням створюється як тимчасовий орган для забезпечення розробки документів з проведення навчання, підготовки навчально-матеріальної бази, пунктів управління, робочих місць тих, хто навчається, засобів зв'язку та оповіщення, організаційно-методичного керівництва навчанням та управління силами цивільного захисту, які беруть в ньому участь.

Чисельність працівників штабу керівництва навчанням визначається керівником навчання і залежить від обсягу завдань, що вирішуються під час підготовки і проведення навчання.

Посередники при тих, хто навчається, є представниками керівника навчання, які надають допомогу керівникові у проведенні навчання, а також

здійснюють контроль за діями тих, хто навчається, та дотриманням ними заходів безпеки.

До проведення навчання залучаються:

- ✚ об'єктова комісія з питань надзвичайних ситуацій;
- ✚ об'єктові евакуаційні органи;
- ✚ штатний або позаштатний підрозділ (особа) з питань цивільного захисту підприємства, установи, організації;
- ✚ особи, на яких у разі виникнення надзвичайної ситуації покладаються функції керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та працівників штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації об'єктового рівня;
- ✚ об'єктові спеціалізовані служби цивільного захисту;
- ✚ чергова (диспетчерська) служба (у разі утворення);
- ✚ до третини об'єктових формувань цивільного захисту;
- ✚ об'єктова добровільна пожежна дружина (команда);
- ✚ об'єктова аварійно-рятувальна служба (у разі утворення);
- ✚ працівники підприємства, установи, організації, яких планується залучити до проведення практичних заходів.

Для забезпечення проведення навчання керівником підприємства, установи, організації за погодженням з Управлінням ДСНС України у Чернівецькій області затверджується *план проведення спеціального об'єктового навчання з питань цивільного захисту*.

План проведення, що є основним документом, який визначає хід навчання, послідовність відпрацювання навчальних питань, розробляється текстуально з такими додатками:

- 📄 план об'єкта з графічним показом ділянок, рубежів, пунктів відтворення обстановки та переліком засобів імітації;
- 📄 почасовий графік нарощування обстановки з переліком ввідних;
- 📄 схема розгортання сил і засобів у місцях (ділянках) відпрацювання практичних заходів та їх зміст; таблиць термінових донесень за навчанням.





План нарощування обстановки, план імітації та план проведення практичних заходів можуть відпрацьовуватися окремо.

Проведення навчання планується за етапами, кількість і зміст яких залежать від навчальних цілей і масштабів. Кожен етап має включати питання, що повністю охоплюють певний період дій.

Для відпрацювання питань взаємодії та оцінки реальності розроблених документів з цивільного захисту та визначення готовності сил і засобів до виконання завдань за рішенням відповідного місцевого органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування до навчання можуть залучатись окремі підрозділи сил Чернівецької територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту.

Оцінка готовності (допуск) персоналу до проведення навчання здійснюється комісією підприємства, установи, організації, до складу якої включаються посадові особи, які виконують обов'язки, пов'язані із забезпеченням цивільного захисту, пожежної безпеки та охорони праці, а також представник Управління ДСНС України у Чернівецькій області. Очолює її голова комісії з питань надзвичайних ситуацій підприємства, установи, організації.

Під час допуску проводиться:

-  перевірка документів та особиста підготовка заступників, помічників керівника навчання та керівника штабу керівництва навчанням;
-  вибіркова перевірка знань з питань цивільного захисту в обсязі програм підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях;
-  перевірка знання заходів безпеки працівників, які залучаються до відпрацювання практичних питань з навчання;
-  огляд з визначенням ступеня готовності спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту та навчально-виробничої бази до навчання.

Формування цивільного захисту виводяться на навчання повністю укомплектованими особовим складом, технікою, засобами малої механізації,

приладами, інструментами, засобами індивідуального захисту, первинними засобами пожежогасіння та іншим табельним майном.

За результатами роботи комісія складає акт, що затверджується керівником підприємства, установи, організації.

Навчання проводяться тривалістю до двох діб на навчально-виробничій базі підприємства, установи, організації, що включає територію підприємства, установи або організації з виробничими будівлями, спорудами, різного роду комунікаціями, а також спеціально створені навчальні місця з урахуванням специфіки діяльності та особливостей територіального розміщення.

На великих підприємствах навчання проводяться по виробництвах, групах цехів.

Під час навчання виконуються практичні заходи, що дають змогу перевірити реальність планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період, визначити рівень готовності до вирішення завдань цивільного захисту керівного складу і фахівців підприємства, установи, організації, забезпечити взаємодію між об'єктовими спеціалізованими службами, формуваннями та органами управління ними, відпрацювати практичні дії персоналу, застосовуючи засоби захисту, в різних режимах функціонування єдиної державної системи цивільного захисту та її ланок.

Практичні заходи навчання проводяться з імітацією руйнувань, пожеж, вибухів, зон затоплення і зараження, задимлення, аварій на трубопроводах і ємностях, ступінь якої залежить від навчальних цілей, особливостей підприємства, установи, організації, характеру місцевості і наявності імітаційних засобів. Окремі елементи доповнюються засобами позначення: знаками, покажчиками, прапорцями, пояснювальними написами.

У вищих навчальних закладах, з метою комплексного відпрацювання заходів, передбачених інструкціями щодо дій персоналу у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, замість навчання щороку тривалістю до 8 годин проводиться об'єктове тренування.

Тренування з учасниками навчально-виховного процесу щодо надзвичайних ситуацій та дій при виникненні пожеж у дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах проводяться як Тиждень безпеки дитини та День цивільного захисту.

Підготовка та проведення такого тренування здійснюються особисто керівником навчального закладу, підприємства, установи, організації на підставі виданого ним наказу. До участі у тренуванні залучаються усі працівники навчального закладу, підприємства, установи, організації.

Залучення студентів, учнів та дітей до відпрацювання навчальних питань, які потребують їх участі (заповнення захисної споруди, евакуація тощо), проводиться у найбільш зручний для навчального закладу час.

Для підготовки тренування та контролю за діями тих, хто навчається, призначається штаб керівництва тренуванням.

Підготовчий період тренування включає:

- ✍ проходження керівником навчального закладу, підприємства, установи, організації відповідного навчання на територіальних курсах, у навчально-методичних центрах цивільного захисту та безпеки життєдіяльності, у тому числі з питань пожежної безпеки;
- ✍ проведення комісією підприємства, установи, організації, яку очолює сам керівник підприємства, установи, організації і до складу якої включається представник Управління ДСНС України у Чернівецькій області, попереднього контролю знань і умінь тих, хто навчається, за програмою загальної підготовки;
- ✍ відпрацювання планувальних документів тренування здійснюється у порядку.

План проведення об'єктового тренування з питань цивільного захисту вищого навчального закладу погоджується з Управлінням ДСНС України у Чернівецькій області та затверджується керівником вищого навчального закладу.

План проведення Тижня безпеки дитини та Дня цивільного захисту погоджується з Департаментом освіти і науки Чернівецької облдержадміністрації та затверджується керівником навчального закладу.

Зведений план-графік проведення цих заходів надсилається органом управління освітою до Управління ДСНС України у Чернівецькій області.

Тренування у навчальних закладах проводяться без припинення навчально-виховного процесу.

Спеціальні об'єктові тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту

Спеціальні об'єктові тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту (далі - тренування) проводяться з метою набуття працівниками, які входять до їх складу, навичок з виконання спеціальних робіт і заходів за умов надзвичайних ситуацій, пожеж, формування їх здатності до колективних дій, а також перевірки в цілому готовності спеціалізованих служб і формувань, добровільних пожежних дружин (команд) до дій за призначенням.

Тренування проводяться щороку тривалістю до 8 годин керівниками спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту.

Для підготовки і проведення тренування його керівником розробляється план-календар тренування, що за погодженням зі штатним (позаштатним) працівником з питань цивільного захисту підприємства, установи, організації затверджується головою об'єктової комісії з надзвичайних ситуацій.

План-календар визначає загальну послідовність проведення тренування; до нього додаються тактичні завдання формуванням цивільного захисту зі схемою практичного виконання робіт.

Кожному тренуванню передуює вивчення тими, хто навчається, відповідних тем програми спеціальної підготовки працівників, які входять до складу спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту.

Під час тренування відпрацьовуються навчальні вправи щодо прийомів і способів дій за призначенням, нормативи із застосування засобів цивільного захисту, а також здійснюється практичне виконання робіт.

Тренування зі спеціалізованими службами і формуваннями цивільного захисту для досягнення злагодженості у діях можуть проводитись як спільні (одночасно зі всіма працівниками, які входять до складу декількох спеціалізованих служб і формувань).

Тренування проводяться на пунктах управління підприємств, установ, організацій, обладнаних засобами управління і зв'язку, та на місцевості на фоні змодельованої обстановки, яка безперервно розвивається.

План проведення тренування затверджується керівником підприємства, установи, організації.

Плани проведення тренувань передбачають:

- ☀️ організаційні заходи - тему, навчальні цілі, час і місце тренування, склад учасників, призначення посередників, визначення засобів зв'язку;
- ☀️ підготовчі заходи - установку імітації, засобів і знаків (прапорців, плакатів, пояснювальних написів), інструктаж і розстановку посередників, підготовку наявних засобів цивільного захисту;
- ☀️ оперативні дії - оголошення умовної надзвичайної ситуації, введення в роботу імітаційних засобів, дії персоналу під час ввідних та контроль за діями посередників керівником тренування.

1.3. Організація підготовки персоналу суб'єкту господарювання щодо порядку проведення навчань, тренувань, обсягу і послідовності виконання навчальних питань, правил безпеки.

Підготовка керівництва для забезпечення успішного проведення навчання здійснюється на спеціально організованих керівником підприємства, установи, організації *інструктивно-методичних заняттях*, що проводяться майстрами виробничого навчання навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Чернівецької області. Під час таких занять, що проводяться безпосередньо на підприємстві, в установі, організації, заступниками (помічниками) керівника навчання, персоналом штабу керівництва відпрацьовуються документи з проведення навчання.

З посередниками та працівниками, які на час навчання призначаються керівниками на навчальних місцях з практичного відпрацювання заходів і робіт та/або залучаються до проведення таких заходів і робіт, проводяться **інструктажі**.

Мета інструкторсько-методичних занять – підготувати його учасників до вибору і застосування найбільш прийнятних методів їх роботи під час організації і проведення спеціальних об'єктових навчань (тренувань).





Підготовка осіб, які очолюють об'єктові формування ЦЗ та осіб, які очолюють штаби керівництва спеціальними об'єктовими навчаннями (тренуваннями) здійснюється в підготовчий період на навчальній базі циклу практичної підготовки Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Чернівецької області у складі навчальних груп згідно планів комплектування за відповідними програмами постійно діючих семінарів.

Підготовка працівників суб'єктів господарювання здійснюється згідно Програми загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій до дій у надзвичайних ситуаціях, затвердженої наказом ДСНС України від 06.06.2014 № 310.

Інструктивно-методичні заняття проводяться завчасно з кожною категорією осіб, що залучаються до організації та проведення навчань.






Керівник підприємства, установи, організації разом з майстром виробничого навчання навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Чернівецької області визначають категорії, з якими проводяться інструктивно-методичні заняття, уточнюються навчальні питання, на які необхідно звернути увагу, розробляються та затверджуються плани їх проведення. Тривалість інструкторсько-методичних занять визначається навчальними цілями, кількістю навчальних питань та ступенем підготовки керівників навчальних груп з працівників до дій у надзвичайних ситуаціях.

Під час проведення інструктивно-методичних занять особлива увага звертається на:

-  порядок відпрацювання та зміст формалізованих документів щодо підготовки та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань;
-  організацію методичного супроводу;
-  розробку зразків документів з підготовки та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань;
-  розробку алгоритму дій учасників навчання відповідних суб'єктів господарювання та інші питання.

Під час таких занять, що проводяться безпосередньо на підприємстві, в установі, організації, залучаються заступники (помічники) керівника навчання і тренування, персонал штабу керівництва, а також посадові особи.

На інструктивно-методичних заняттях розкриваються такі питання:

-  розробка проекту наказу про проведення навчання.
-  порядок роботи посередників та працівників, які на час навчання призначаються керівником на навчальних місцях з практичного відпрацювання заходів і робіт та/або залучаються до проведення таких заходів і робіт.
-  проведення інструктажів з посередниками та працівниками, які на час навчання призначаються керівником на навчальних місцях з практичного відпрацювання заходів і робіт та/або залучаються до проведення таких заходів і робіт.
-  організація роботи щодо відпрацювання заступниками (помічниками) керівника навчання, персоналом штабу керівництва документів з проведення навчання що проводяться безпосередньо на підприємстві, в установі, організації.
-  особливості проведення етапів навчання (тренування) виходячи із специфіки організації та виконання заходів цивільного захисту на суб'єкті господарювання.

План проведення інструктивно-методичних занять повинен мати теоретичну та практичну частини. Зміст цього плану має такі складові:

- ▣ *вступна частина*, яка передбачає тему, мету заняття, навчальні питання, та порядок їх відпрацювання, специфіку застосування навчально-матеріальної бази, заходи безпеки під час її використання та заходи пожежної безпеки
- ▣ *основна частина* передбачає відпрацювання 2-3 навчальних питань які спрямовуються для досягнення мети заняття;
- ▣ *заклучна частина* передбачає перевірку знань, підведення підсумків заняття, постановка завдань на подальшу підготовку, час та термін перевірки готовності до проведення навчання.

Практичне навчання, як правило, проводиться на робочих місцях на підприємствах, в установах і організаціях, а також на спеціально обладнаних навчальних місцях полігонів і містечок з практичного відпрацювання етапів навчань, тренувань за такими видами: урок практичного навчання, інструкторсько-методичне заняття, інструктаж, практика з проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань, самостійна робота, спеціальних навчально-організаційних заходів з цивільного захисту.

Заняття проводяться майстром виробничого навчання (начальником циклу практичної підготовки) Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Чернівецької області безпосередньо на робочому місці працівників або на спеціально обладнаних навчальних місцях по плану навчання, тренування.

Під час практичного навчання кожен працівник вчиться раціонально, відповідно до встановлених програмою норм часу, самостійно за допомогою теоретичного матеріалу виконати навчально-виробничі роботи, пов'язані з підготовкою до організації та проведення спеціальних об'єктових навчань, тренувань, і у випадку необхідності одержати особисту консультацію від майстра виробничого навчання.

Окремі питання, якщо суб'єкт господарювання має свій житловий сектор, відпрацьовуються з залученням житлово-експлуатаційних органів та населення, яке мешкає на відповідній території.

До плану проведення навчань і тренувань, поруч з навчальними питаннями, повинні включатися заходи, що сприяють вдосконаленню навчально-матеріальної бази суб'єкта господарювання з цивільного захисту, та конкретні заходи з моделювання та вивчення надійності роботи суб'єкта господарювання у надзвичайних ситуаціях.

На спеціальних об'єктових навчаннях і тренуваннях кожен учасник виконує свої обов'язки, які йому визначені, згідно з Планом реагування на надзвичайні ситуації, залежно від конкретної обстановки, за планом проведення спеціальних об'єктових навчань, тренувань.

При цьому ступінь участі керівного складу, керівників служб, підрозділів та формувань цивільного захисту неоднакова.

Керівний склад органів управління бере участь у проведенні всіх заходів з навчання.

Керівники служб, підрозділів, формувань цивільного захисту та органи управління залучаються для відпрацювання управлінських рішень та у складі формування цивільного захисту беруть участь у практичних заходах з навчання і тренування.

На великих промислових об'єктах навчання і тренування проводяться по цехах, групах цехів, виробництвах під керівництвом їх начальників або спеціально призначених керівниками навчання посадових осіб з питань цивільного захисту.

При відпрацюванні питань з ліквідації аварій, які мають вплив на умови життєдіяльності населення, рішенням керівника навчання і тренування призначається спеціальна інформаційна група з доведення до мешканців порядку оповіщення та дій у разі загрози або виникнення на суб'єкті господарювання аварій.

При практичному відпрацюванні питань розосередження і евакуації за вказівками керівника ЦЗ до навчання і тренування можуть залучатися евакуаційні органи тих населених пунктів і районів, в яких передбачено розміщення персоналу суб'єкта господарювання та евакуйованих членів їх

сімей. Посадові особи з питань цивільного захисту, які плануються на призначення начальниками штабів керівництва спеціальним об'єктовим навчанням і тренуванням, проходять попередню підготовку у Навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Чернівецької області, у ході якої з ними практично відпрацьовуються всі основні питання з розробки документів щодо підготовки та проведення спеціального об'єктового навчання і тренування.

Підготовка до спеціального об'єктового навчання і безпосередньо на навчально-виробничій базі об'єкту включає:

- ➔ підготовку керівного складу та посередницького апарату навчання , підготовку виробничого персоналу до участі у навчанні ;
- ➔ підготовку районів практичних заходів та імітації на навчанні і тренуванні;
- ➔ підготовка засобів матеріально-технічного забезпечення для проведення навчання, тренування.

Для проведення навчання і тренування розробляються:

- 📄 наказ керівника про підготовку та проведення навчання і тренування; план проведення спеціального об'єктового навчання і тренування;
- 📄 схема організації керівництва та посередницького апарату;
- 📄 погодинний план нарощування обстановки з переліком ввідних ;
- 📄 план імітації на спеціальному об'єктовому навчанні і тренуванні;
- 📄 план рекогносцировки місць практичного відпрацювання питань;
- 📄 особисті плани заступників (помічників) керівника навчання і тренування, посередницького апарату;
- 📄 інші документи, які необхідні для підготовки та проведення спеціального об'єктового навчання, тренування.

! Необхідно звернути увагу на особливості суб'єкту господарювання, на якому планується проведення спеціального об'єктового навчання і тренування.

II. ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ НАВЧАНЬ І ТРЕНУВАНЬ

2.1. Дії керівництва та персоналу при проведенні навчання

Керівнику підприємства, установи, організації рекомендується прагнути досягати в ході навчання повного і якісного відпрацювання навчальних питань шляхом послідовного нарощування та ускладнення обстановки, здійснення систематичного контролю особисто і через заступників (помічників) за діями тих, хто навчається.

Початком навчання є час подання встановленого керівником навчання сигналу чи розпорядження (ввідної).

Під час проведення першого етапу навчання, який пов'язаний із загрозою виникнення надзвичайних ситуацій, керівнику підприємства, установи, організації рекомендується здійснити наступні заходи:

- подання сигналу про збір керівного складу (при необхідності уточнити перелік посадових осіб, яких необхідно оповістити), визначити час і місце проведення оперативної наради;
- провести оперативну нараду, в ході якої довести інформацію про загрозу виникнення НС, заслухати пропозиції посадових осіб щодо мінімізації можливих наслідків вірогідних надзвичайних подій та ситуацій;
- визначити обсяг заходів щодо мінімізації можливих наслідків вірогідних надзвичайних подій та ситуацій, вказати час виконання заходів, надати вказівку з приводу документального оформлення прийнятого рішення;
- організувати контроль за приведенням у готовність об'єктових спеціалізованих служб і формувань ЦЗ.

При цьому керівник навчання особисто та через заступника (помічників), штаб керівництва навчання та посередників перевіряє організацію оповіщення, швидкість і організованість збору учасників навчання та інші заходи у відповідності до плану проведення СОН.

Обсяг і порядок відпрацювання питань готовності до дій за призначенням визначає керівник навчання.

Він особисто і через заступника (помічників), штаб керівництва навчання та посередників перевіряє розташування та оснащення робочих місць штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації (пунктів управління), стан зв'язку, знання учасниками навчання вихідної обстановки, завдань і здійснення заходів, пов'язаних із підготовкою до управління підрозділами об'єктових спеціалізованих служб і формувань ЦЗ.

Після доведення завдань і розпоряджень до учасників навчання надається необхідний час на з'ясування завдань, проведення розрахунків часу, підготовку даних і пропозицій для прийняття рішення, оцінку обстановки, прийняття рішення та відпрацювання інших питань з організації та проведення робіт з реагування на надзвичайної ситуації.

Керівник навчання та посередники визначають доцільність, сильні та слабкі сторони рішень учасників навчання. При необхідності керівник навчання особисто чи за допомогою засобів зв'язку заслуховує висновки та зауваження своїх помічників, доповіді посередників з прийнятих рішень учасниками навчання. За результатами роботи учасників навчання, заступник, помічники керівника навчання та посередники доповідають до штабу керівництва. У результаті аналізу рішень, керівництво навчанням встановлює, якою мірою вони відповідають умовам, що склалися, і до яких результатів можуть призвести. З урахуванням цього уточнюється порядок нарощування обстановки та розіграшу дій.

Під час проведення другого етапу навчання, який пов'язаний з подальшим ускладненням обстановки, виникненням надзвичайних подій і ситуацій, керівнику підприємства, установи, організації рекомендується здійснити наступні заходи:

- ✎ організувати контроль за ефективністю роботи системи оповіщення керівного складу, керівників підрозділів, об'єктових спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту, працівників підприємства, установи, організації;

- ⚡ контролювати оперативність та якість прийняття рішення щодо реагування на надзвичайні події та ситуації і доведення цього рішення до сил ЦЗ підприємства, установи, організації;
- ⚡ організувати доведення ввідних з використанням різних каналів зв'язку, джерел інформації. Наприклад, окремі ввідні доводити до виконавців через канали зв'язку, інші – за допомогою посередників;
- ⚡ аналізувати хід проведення евакуаційних заходів, використання захисних споруд тощо;
- ⚡ бути присутнім на місці роботи об'єктових спеціалізованих служб і формувань ЦЗ під час реагування на найбільш складні надзвичайні події і ситуації.

Проведення нарощування обстановки та розіграшу дій на СОН містить послідовне доведення до учасників навчання нових даних про обстановку, реагування на зміни в ній, прийняття (уточнення) рішень, постановку завдань, а також контроль за фактичними діями учасників навчання.

Основними способами нарощування обстановки та розіграшу дій можуть бути: вручення ввідних; доповіді підлеглих.

Нарощування обстановки і розіграш дій здійснюється замкнутим ланцюгом:

- посередники вручають учасникам навчання інформацію про зміни обстановки і доповідають у штаб керівництва навчання про прийняті учасниками навчання рішення та їх дії;
- штаб керівництва навчання узагальнює рішення учасників навчання, аналізує їхні дії і доповідає керівнику навчання свої пропозиції з подальшого нарощування обстановки;
- керівник навчання дає вказівки на організацію подальшого нарощування обстановки та розіграшу дій;
- штаб керівництва навчання доводить ці вказівки до посередників, які продовжують нарощування обстановки та розіграшу дій.

При цьому дані обстановки до учасників навчання повинні поступати в

порядку, обсязі і тими каналами та засобами зв'язку, як і в реальних умовах.

Нарощування обстановки та розіграш дій здійснюється керівництвом навчання та посередниками відповідно до плану проведення СОН. Уточнення до плану проведення СОН щодо нарощування обстановки вносяться відповідно до рішення учасників навчання і даних обстановки, що надходять від них.

Керівник навчання, його заступник, помічники і посередники під час нарощування обстановки та розіграшу дій знаходяться разом із відповідними особами учасників навчання, здійснюють контроль і оцінюють їх дії.

Головну увагу при цьому приділяють злагоженості в роботі усіх посадових осіб, чітко доводити завдання до підлеглих і здійснювати контроль за їх виконанням, уміння працівників оперативно реагувати на зміну обстановки.

У процесі навчання керівництво СОН і посередники повинні напрацювати в учасників навчання ініціативу, самостійність і творчий підхід щодо організації та проведення заходів з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Для цього рекомендується створювати складну обстановку, обмежувати надходження відомостей шляхом тимчасового порушення зв'язку з підлеглими, затримки підвозу матеріальних засобів, про створення зон зараження, пожеж і руйнувань, виведення зі строю окремих посадових осіб внаслідок хвороби.

Внесок в обстановку елементів напруженості і раптовості доцільно проводити в період найбільшої інтенсивності в роботі учасників навчання з організації виконання задач в динаміці дій, під час збору та узагальнення даних обстановки і доведення завдань до підлеглих.

У випадках, коли керівники підрозділів об'єктових спеціалізованих служб та формувань цивільного захисту, працівники що навчаються, приймають необґрунтовані рішення, необхідно спонукати їх глибше оцінити обстановку і прийняти вірне рішення. Якщо рішення учасників навчання не відповідають обстановці або не дозволяють досягнути цілей навчання, а також можуть

призвести до нанесення матеріальних збитків, порушення заходів безпеки, то рекомендується вносити в них необхідні зміни.

В одному випадку можна з'ясувати мотиви, якими керуються учасники навчання, приймаючи таке рішення, а при необхідності повідомити їм додаткові дані про обстановку та інші необхідні відомості. В іншому випадку можна уточнити задачу, або внести необхідні виправлення в рішення при затвердженні його і тим самим досягти відпрацювання поставлених навчальних питань і досягти намічених цілей.

За вказівкою керівника навчання, заслуховуються доповіді окремих посадових осіб, які навчаються.

Під час проведення третього етапу навчання, який пов'язаний із завершенням навчання, поверненням сил і засобів підприємства, установи, організації до режиму повсякденного функціонування, підготовкою матеріалів для проведення розбору навчань, керівнику підприємства, установи, організації рекомендується здійснити наступні заходи:

- визначити завдання щодо повернення сил і засобів підприємства, установи, організації до режиму повсякденного функціонування, отримати відповідні доповіді посадових осіб;
- визначити завдання заступникам, помічникам керівника СОН, посередникам щодо підготовки матеріалів для проведення загального розбору та передачі їх посадовій особі з питань цивільного захисту підприємства, установи, організації для узагальнення;
- визначити завдання посадовій особі з питань ЦЗ підприємства, установи, організації відпрацювати наказ про стан готовності підприємства, установи, організації до вирішення завдань цивільного захисту (за підсумками СОН);
- прийняти рішення щодо доцільності внесення змін до відповідних планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період.

Після відпрацювання всіх навчальних питань керівник СОН оголошує частковий відбій, дає вказівки на підготовку розбору навчання та про порядок повернення учасників навчання до місць виконання штатно-посадових обов'язків, майно, обладнання – до місць зберігання

Частковий відбій на СОН може бути також оголошено в наступних ситуаціях:

- ☀ дії учасників навчання не відповідають наміченим цілям;
- ☀ є необхідність повторення окремих навчальних питань для більш якісного їх відпрацювання;
- ☀ порушення встановлених заходів безпеки.

Після того як учасники навчання виконають поставлені задачі та керівник СОН впевниться, що мета навчання досягнута, оголошується відбій навчанню.

2.2 Робота майстра виробничого навчання на суб'єкті господарювання при підготовці СОН(СОТ) з питань ЦЗ

Особлива роль у наданні методичної допомоги керівництву підприємств, установ, організацій з проведення навчань та тренувань належить майстру виробничого навчання. Слід зазначити, що взагалі робота майстра має специфіку, яка полягає у поєднанні в своїй повсякденній професійній діяльності елементів викладацької, методичної та практичної роботи на об'єктах господарювання під час підготовки та проведення навчань та тренувань. Тому, зазвичай, саме майстри, з усього педагогічного складу є найбільш наближеними до практичної реалізації теоретичного навчання, і є свідками успішності та якості попередньої підготовки з підвищення кваліфікації за цільовим призначенням та функціонального навчання.

Останнім часом при організації роботи МВН на суб'єктах господарювання *спостерігаються наступні проблеми:*

- ☞ багато підприємств, внаслідок дроблення на більш маленькі, мають невеликий штат, тому один керівник виконує декілька функцій з

цивільного захисту, а це відбивається на якості виконання обов'язків, які покладені на нього;

- ☞ часта ротація кадрів, тому щойно призначений на посаду працівник потребує часу для вивчення своїх функцій та оволодіння необхідними для їх здійснення вміннями та навичками, це негативно позначається на якості їх виконання функціональних обов'язки у сфері цивільного захисту;
- ☞ певна частка керівників не досить відповідально ставляться до питань практичної підготовки працівників, аргументуючи своє рішення несприятливими соціально-економічними чинниками;
- ☞ окремі керівники пі час підготовки до навчань намагаються відсторонитися та підмінити себе будь-ким, посилаючись на зайнятість, тобто перекласти свої функції на підлеглих.

За таких умов МВН необхідно проявляти наполегливість, педагогічний такт, принциповість та гнучкість у роботі.



Майстри виробничого навчання закріплюються за суб'єктами господарювання для проведення на їх навчально-виробничій базі наступних видів занять з практичної підготовки:

інструкторсько-методичних занять з керівництвом та посередницьким складом спеціальних об'єктових навчань, об'єктових тренувань з питань цивільного захисту;

інструктажів з посередниками та працівниками, які на час спеціального об'єктового навчання призначаються керівниками на навчальних місцях з практичного відпрацювання заходів і робіт;







консультацій з керівництвом спеціалізованих служб або формувань цивільного захисту, які залучаються до відпрацювання навчальних питань спеціального об'єктового тренування.

Відповідно до проведеного завідувачем курсів розподілу заходів з практичної підготовки старшим майстром виробничого навчання курсів разом з майстрами виробничого навчання складається наступна плануюча документація з практичної підготовки на рік:

-  переліки навчально-виробничих робіт пов'язаних з проведенням інструктивно-методичних занять та інструктажів;
-  графік проведення консультацій майстрами виробничого навчання.

Перелік навчально-виробничих робіт окремо складаються на спеціальне об'єктове навчання суб'єкту господарювання з чисельністю працюючих 50 і більше осіб, спеціальне об'єктове навчання суб'єкту господарювання з чисельністю працюючих менше 50 осіб, об'єктове тренування вищого навчального закладу, показовий День цивільного захисту на базі загальноосвітнього навчального закладу, показовий Тиждень безпеки дитини на базі дошкільного навчального закладу.

Основою для їх складання є добір робіт майстрами виробничого навчання, що мають виконуватися тими, хто навчається. Для заступників (помічників) керівника навчання, персоналу штабу керівництва добираються роботи з відпрацювання документів за навчанням:

-  розробка базового сценарію навчання, об'єктового тренування вищого навчального закладу з позначеною навчальною обстановкою;
-  визначення ходу навчання, об'єктового тренування вищого навчального закладу послідовності відпрацювання навчальних питань;
-  відпрацювання плану об'єкта з графічним показом ділянок, рубежів, пунктів відтворення обстановки та переліком засобів імітації;
-  розробка почасового графіку нарощування обстановки з переліком ввідних;
-  відпрацювання схеми розгортання сил і засобів у місцях (ділянках) відпрацювання практичних заходів та їх змісту;
-  розробка таблицю термінових донесень за навчанням.

Для посередників та працівників, які на час навчання призначаються керівниками на навчальних місцях з практичного відпрацювання заходів добираються роботи з відпрацювання особистих планів робіт та виконання заходів безпеки.

Для всіх робіт, що включаються до переліку, визначаються орієнтовні норми часу на їх відпрацювання та додаються варіанти необхідної документації, інструктивні, технологічні або операційні карти підготовлені і схваленні методичною комісією Навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Чернівецької області.

Особливості із складання переліків навчально-виробничих робіт показового Дня цивільного захисту, Тижня безпеки дитини полягають у доборі робіт, що мають виконуватися керівником заходу та його заступниками (помічниками) з підготовки та проведення:

- ☛ заходів об'єктового тренування з питань цивільного захисту;
- ☛ навчально-виховних заходів з учнями початкових, середніх та старших класів, дітьми дошкільного віку;
- ☛ просвітницьких заходів;
- ☛ заходів спортивного спрямування (змагань, естафет, тренувань).

Переліки навчально-виробничих робіт після затвердження завідувачем курсів стають офіційним документом, обов'язковим для виконання.

Документи для проведення занять з практичної підготовки. Для завчасної та ретельної підготовки до проведення занять з практичної підготовки майстром виробничого навчання на конкретний вид і термін проведення практичного заходу на суб'єкті господарювання розробляються:

- 📄 план проведення інструктивно-методичного заняття (інструктажу);
- 📄 завдання на виконання конкретної навчально-виробничої роботи.

План проведення інструктивно-методичного заняття (інструктажу) розробляється майстром виробничого навчання з урахуванням графіку проведення спеціальних об'єктових тренувань і навчань з питань цивільного захисту затвердженого відповідним керівником суб'єкту господарювання та визначає конкретну структуру інструктивно-методичного (інструктивного) заняття і час, відведений на кожний із його елементів.

Структурними елементами інструктивно-методичного заняття, як правило визначаються вступне, поточне та заключне інструктування.

Інструктивна діяльність майстра виробничого навчання орієнтована на:

- 📢 визначення вихідних даних спеціального об'єктового навчання (тренування) шляхом аналізу планів діяльності суб'єкту забезпечення цивільного захисту у мирний час і в особливий період;
- 📢 відпрацювання на робочих місцях персоналом штабу керівництва, посередниками, керівниками навчальних місць завдань з виконання кожної із переліку навчально-виробничої роботи;
- 📢 показ методики підготовки натурних ділянок, рубежів, місць з відтворення обстановки та роботи штабу керівництва під час відпрацювання практичних заходів за навчанням (тренуванням);
- 📢 надання рекомендацій стосовно підготовки матеріалів для розбору навчання (тренування).

2.2. Деякі рекомендації майстру виробничого навчання:

- 👉 робота з керівництвом об'єкту господарювання починається зі встановлення контакту на засадах взаємоповаги та толерантності. Майстер повинен донести до свідомості керівника те, що прагне не контролювати його діяльність у сфері цивільного захисту, а має на меті всебічно допомагати та сприяти її повноцінному здійсненню;
- 👉 майстер повинен, в першу чергу, ознайомитися з реальним станом організації цивільного захисту. Разом з посадовою особою з питань ЦЗ окреслюють спектр проблем, які допоможе розв'язати проведення навчань на гідному рівні, розробляють спільний план заходів і питання співпраці;
- 👉 побудова графіку відвідувань відбувається з урахуванням індивідуального ритму роботи керівників підприємства та посадовою особою з питань ЦЗ. Розуміння пріоритетності для них виконання прямих професійних обов'язків, готовність іти на поступки є передумовою продуктивної співпраці;

☞ аналіз стану заходів з цивільного захисту має проводитися в атмосфері співпраці. Під час обговорення слід спонукати до того, аби недоліки, позитивні зрушення в роботі та шляхи подолання проблем висловлювалися самими учасниками навчального процесу. Давати готові рецепти і висувати безапеляційні вимоги та судження є неприпустимим.

ІІІ. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ОБ'ЄКТОВОГО НАВЧАННЯ (ТРЕНУВАННЯ)

Узагальнення підсумків СОН(СОТ) проходить у вигляді розбору ходу проведеного заходу, визначення завдань, на основі аналізу виявлених недоліків та оформленого звітнього документу. Розбір є заключною частиною навчання і має велике навчальне значення. Основою розбору є висновки керівника навчання і затверджені ним висновки заступника і помічників, посередників про дії на навчанні керівного складу і підрозділів об'єктових спеціалізованих служб, формувань цивільного захисту та працівників, що були залучені до навчання.

Підготовка розбору починається до початку навчання і продовжується під час навчання з таким розрахунком, щоб до кінця навчання матеріал для розбору був повністю готовий.

До початку навчання готуються матеріали, що характеризують ступінь готовності учасників навчання та суб'єктів і засобів цивільного захисту до проведення СОН (СОТ), теоретичні положення з найбільш важливих або нових питань тактики дій, вимог керівних документів, найбільш повчальні приклади з досвіду проведення робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації і раніше проведених навчань.

Заступник (помічники) керівника навчання і посередники, на основі постійного і всебічного вивчення роботи і дій учасників навчання, готують матеріали для загального розбору у вигляді коротких висновків і пропозицій, і у встановлені строки подають його до штабу керівництва. Штаб керівництва

навчання узагальнює ці матеріали та за вказівкою керівника СОН(СОТ) включає до загального розбору.

Висновки і пропозиції для загального розбору повинні бути конкретними, з наведенням фактів і цифрових показників.

Матеріал для загального розбору надається за кожний етап, а підсумковий - в кінці навчання, тренування. Одночасно з підготовкою матеріалів для загального розбору заступник (помічники) керівника навчання і посередники готуються до проведення часткових розборів. З метою ілюстрації на розборі демонструються відпрацьовані учасниками навчання карти, схеми, текстуальні документи, графіки, технічні рішення, тощо.

Також можуть демонструватися окремі епізоди навчання, що зняті на фото (відео). При проведенні розбору керівником навчання здійснюється аналіз та дається оцінка дій тих, хто навчався, з наведенням фактів і цифрових показників, здійснюється постановка завдань для усунення недоліків.

При аналізі дій учасників навчання рекомендується розглядати наступні питання:

- ➔ особливості проведеного навчання і вимоги, що пред'являлися його учасникам;
- ➔ дії керівного складу та залучених підрозділів об'єктових спеціалізованих служб та формувань ЦЗ з виконання заходів приведення у готовність до дій в умовах надзвичайної ситуації;
- ➔ організації розвідки, збір і узагальнення даних з оцінки обстановки; організація роботи комісії з питань НС, евакуаційної комісії;
- ➔ планування і здійснення переміщення підрозділів об'єктових спеціалізованих служб, формувань цивільного захисту та засобів до місць навчання, розгортання штабу керівництва навчанням, організації зв'язку, охорони;
- ➔ рішення керівників, їх об'єктивність і своєчасність прийняття, доцільність застосування засобів захисту та підрозділів об'єктових спеціалізованих служб, формувань цивільного захисту;

- робота щодо підготовки даних, розрахунків і пропозицій для прийняття рішень, планування проведення робіт із захисту населення і територій та ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, своєчасного доведення задач до підлеглих та надання донесень;
- якість і повнота відпрацьованих графічних і текстуальних документів; ступінь відпрацювання питань взаємодії;
- організація всебічного забезпечення проведення рятувальних та інших невідкладних робіт;
- робота керівництва із забезпечення стійкого і безперервного управління підрозділами об'єктових спеціалізованих служб, формувань цивільного захисту та працівниками у різних умовах обстановки;
- дії підрозділів об'єктових спеціалізованих служб, формувань цивільного захисту та працівників, що залучаються;
- організація матеріально-технічного забезпечення підготовки і проведення навчання.

На розборі навчання можуть розглядатися й інші питання.

Перед проведенням розбору СОН керівник підприємства, установи, організації визначає завдання заступникам, помічникам керівника СОН, посередникам щодо проведення часткових розборів підсумків навчання із підрозділами об'єктових спеціалізованих служб, формувань цивільного захисту та працівниками, працівниками структурних підрозділів підприємства, установи, організації.

З метою врахування виявлених недоліків під час проведення навчання, визначення стану готовності органів управління, підрозділами об'єктових спеціалізованих служб, формувань цивільного захисту та працівниками до дій в умовах надзвичайних ситуацій та покращення стану виконання заходів цивільного захисту загальний розбір навчання проводиться, як правило, на розширеному засіданні комісії з питань надзвичайних ситуацій підприємства, установи, організації, з оформленням відповідного протокольного рішення.

Безпосередньо розбір СОН здійснюється у наступному порядку:

- начальник штабу керівництва СОН нагадує тему навчань, етапи, навчальні питання, загальну і вихідну обстановку;
- помічники, заступники керівника СОН по черзі доповідають підсумки навчань за відповідними напрямками;
- керівник СОН доводить до присутніх основні позитивні і негативні підсумки навчань, визначає кращих, визначає завдання за результатами навчань.

Після цього керівник об'єкта: визначає час розгляду підсумків СОН комісією з питань надзвичайних ситуацій підприємства, установи, організації; визначає завдання посадовій особі з питань ЦЗ підприємства, установи, організації відпрацювати наказ про стан готовності підприємства, установи, організації до вирішення завдань цивільного захисту (за підсумками СОН); приймає рішення щодо доцільності внесення змін до відповідних планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період.

За підсумками СОН складається **звіт** про організацію і проведення на підприємстві, в установі, організації комплексного об'єктового навчання з питань цивільного захисту, що підписується керівником підприємства, установи, організації. Звіт складається у 3-ох примірниках: перший – залишається на підприємстві, в установі, організації; другий - подається до місцевого органу виконавчої влади (органу місцевого самоврядування) третій – подається до територіального органу ДСНС України.

У звіті про проведення СОН рекомендується вказувати:

- ☞ тему навчання;
- ☞ склад учасників навчання;
- ☞ ступінь досягнення навчальних цілей;
- ☞ реальний аналіз дій учасників навчання;
- ☞ позитивні сторони та основні недоліки в підготовці керівного складу, та підрозділів;
- ☞ причини виникнення недоліків і шляхи їх усунення;

- ☞ стан готовності підприємства, установи та організації до реалізації планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період;
- ☞ інші питання, висновки і пропозиції за результатами навчання.

ВИСНОВКИ

Викладені матеріали дають рекомендації керівникам суб'єктів господарювання щодо організації і проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з цивільного захисту, конкретизують завдання керівництва СГ та майстра виробничого навчання щодо проведення методичного супроводу підприємств, установ, організацій, які проводять СОН, надають рекомендації щодо порядку проведення ІМЗ відповідно типового плану. Визначено роль керівника підприємства і майстра виробничого навчання під час проведення навчання, тренування..

Майстер виробничого навчання повинен розуміти, що його роль у житті підприємства не вичерпується з завершенням навчання (тренування).

Увага до розвитку стану цивільного захисту на виробництві, систематичні відвідування, готовність до співпраці та допомоги дають позитивний результат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 14.05.2013 № 224 - VII та від 20.06.2013 № 353 – VII).
2. Постанова КМУ від 9 січня 2014 № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту»
3. Постанова КМУ від 23.10.2013 № 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту» (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 230 від 28.03.2018)
4. Постанова КМУ від 26.06.2013 № 443 «Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту»
5. Постанова КМУ від 26.06.2013 № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях»
6. Постанова КМУ від 09.10.2013 № 787 «Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту»
7. Постанова КМУ від 08 липня 2015 № 469 «Про затвердження Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту»
8. ДСТУ 5058:2008 «Безпека у надзвичайних ситуаціях. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. Основні положення»
9. Наказ МВС України від 31.01.2015 № 113 «Про затвердження Примірною положення про формування цивільного захисту»
10. Наказ МВС України від 26.12.2014 № 1406 «Положення про штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації»
11. Наказ МНС України від 16.07.2009 р. № 494 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо розроблення планів цивільного захисту підприємств, установ, організацій на особливий період»

12. Наказ ДСНС України від 08.09.2014 № 458 «Про внесення змін до Програми загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій до дій у надзвичайних ситуаціях»

13. Наказ МНС України «Про затвердження Правил техногенної безпеки у сфері ЦЗ на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях» від 15.08.2007 № 557

14. Наказ ДСНС України «Про затвердження Організаційно-методичних вказівок з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях» від 19.02.2016 № 83

14. Лист ДСНС від 26.04.2017 №16-6361/161 «Рекомендації щодо проведення СОН і СОТ з питань цивільного захисту» (з додатком).

16. Наказ ДСНС України «Про затвердження Організаційно-методичних вказівок з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях» від 19.02.2016 № 83

17. Методичні рекомендації з питань організації та реалізації заходів цивільного захисту в органах виконавчої влади та на підприємствах, в установах і організаціях. Український науково-дослідний інститут цивільного захисту. Київ – 2016.

18. Національний класифікатор ДК 019:2010 «Класифікатор надзвичайних ситуацій», затверджений наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457.